

vangenen hoog in het Alasdal in een kamp terecht dat deel was van het complex hetwelk in '40 ten behoeve van de geïnterneerde 'Duitsers' was gebouwd. Van dat complex maakten ook twee geïnterneerden-kampen deel uit: een mannenkamp en een vrouwen- en kinderkamp. De krijgsgevangenen werden aan het werk gezet: zij moesten *sawahs* bewerken en houtkappen. In mei '43 evenwel werd hun gezegd dat zij Japans hulpsoldaat, *heiho*, dienden te worden – duidelijk was dat een weigering ernstige gevolgen kon hebben. Bijna alle inheemse krijgsgevangenen bukten voor de Japanse eis maar onder de Indische Nederlanders (van een aantal hunner bevonden zich de gezinnen in het vrouwen- en kinderkamp) kwam het tot verzet. De kampoudste en zeven-en-vijftig andere krijgsgevangenen meenden dat men zich conform de Japanse eis diende te gedragen, maar twee-en-vijftig krijgsgevangenen dachten er anders over. Op een bijeenkomst, belegd door een gemobiliseerd soldaat, H. Wolff, die in het burgerleven onderwijzer in Padang was geweest, besloten zij, een stuk op te stellen waarin zij de Japanners verzochten, hen vrij te stellen van Japanse krijgsdienst – alle andere werkzaamheden waren zij, schreven zij, wèl bereid te verrichten.

Na de indiening van dit verzoekschrift werden alle weigeraars (negen met hun vrouwen en kinderen) afgevoerd naar Koetatjane, lager in het Alasdal, en daar werden er vier: Wolff en de sergeants M. J. Croes, K. Stoltz en H. F. Voss, zonder vorm van proces doodgeschoten. Van de acht-en-veertig overigen kwamen tenslotte vijf in Medan terecht en werden drie-en-veertig in een gevangenis bezuiden Koetatjane opgesloten; geen hunner bleef in leven.

Java, eerste periode

Op Java (zie voor alle plaatsen die wij noemen, kaart XVI op de pag.'s 640–641) werden de krijgsgevangenen in eerste instantie samengebracht in locaties, niet ver van de punten waar zij zich bevonden toen de verschillende capitulaties (op 9 maart '42 die van het Knil, enkele dagen later die van de Britse, Australische en Amerikaanse militairen) geregeld waren. Nadien vond een concentratie plaats in vier gebieden: Batavia, Bandoeng-Tjimahi, Soerabaja en Malang, waarbij bovendien de Britten, Australiërs en Amerikanen van de Knil-militairen werden gescheiden en bij die laatsten een scheiding werd aangebracht tussen de inheemsen enerzijds en de Nederlanders en Indische Nederlanders anderzijds. Die